

Huolto- ja tapaamisriidat

Ilmiö tiivistettynä

- Huolto- ja tapaamisriidat kuormittavat lastensuojelua, mutta työntekijöillä ei ole keinoja auttaa perheitä.
  - Lastensuojelulla ei ole toimivaltaa ratkaista riitoja, vaan ne kuuluvat oikeuden ratkaistavaksi.
  - Työntekijät ovat huolissaan lasten tilanteista.
- Työnjako eri toimijoiden välillä on epäselvä, ja asiakkaita pallotellaan toimipisteestä toiseen.
- Riitaisat erot saattavat johtaa lastensuojelun tarpeeseen.

”Määrällisesti lisääntyneet ja laadultaan vaikeutuneet huolto- ja tapaamisriidat kuluttavat lastensuojelun resurssia väärin. Huoltoriitojen keskellä olevat vanhemmat, joilla on usein myös omia päihde- tai/ ja mielenterveysongelmia vaativat lastensuojelua toimimaan lausuntoautomaattina toisen vanhemman ja useimmiten myös käräjäoikeuden suuntaan. Lastensuojelulta toivotaan kannanottoja toisen vanhemman vanhemmuuden puutteista. Vanhemmat ovat jatkuvasti yhteydessä ja pyytävät muistiinpanoja sekä vaativat niihin itselleen edullisia korjauksia. Huoltoriidat voivat kestää vuosia, mikä lapsen elämässä on ikuisuus (...) Lastensuojelun on kuitenkin mahdotonta tehdä tilanteessa mitään, koska esim. hallinto-oikeuksien mielestä tämä väkivalta lasta kohtaan ei ole huostaanoton peruste. Lasten kokemus kärsimys tuntuu lastensuojelun sosiaalityöntekijän näkökulmasta ihmisoikeusloukkaukselta.” (lastensuojelun avohuolto)

Lastensuojelun kaikissa koosteissa nousi esiin huolto- ja tapaamisriitojen käsittely lastensuojelussa. Aihetta käsiteltiin myös lastensuojelutarpeen arvion omassa sosiaalisessa raportoinnissa. Tässä teemassa näitä tietoja käsitellään yhdessä. Koosteista käy ilmi, että huolto- ja tapaamisriidat kuormittavat lastensuojelua paljon. Ongelma on kirjoitusten mukaan siinä, että lastensuojelulla ei ole keinoja ratkaista huolto- ja tapaamisriitoja, koska lastensuojelu ei ole niiden suhteen toimivaltainen viranomainen. Ajoittain riitainen ero aiheuttaa sinällään lastensuojelutarpeen, mutta joskus osapuolet toivovat voivansa käyttää lastensuojelua huolto- ja tapaamisriidassa aseena. Lastensuojelu joutuu asemaan, johon sen työntekijät eivät koe kuuluvansa. Työntekijät näkevät, että perhe tarvitsee kyllä apua, ja että lapset kärsivät. Lastensuojelu ei kuitenkaan avohuollon työntekijöiden kirjoitusten mukaan ole näille asiakkaille oikea paikka. *”Näissä tilanteissa on vaikea auttaa lasta, vaikka avun tarve olisi ilmeinen.”*

Myös muut tahot ohjaavat näitä asiakkaita lastensuojeluun, esimerkkeinä mainitaan lastenpsykiatria ja perheneuvola. Perusteena ohjauksille on se, että huolto- ja tapaamisriidat on ratkaistava ennen kuin terapeuttinen työskentely voidaan aloittaa. Järjestelmä pallottelee selkeästi avun tarpeessa olevia asiakkaita.

Riitatilanteissa tyypillistä on se, että vanhemmat lakkaavat huolehtimasta lapsen edusta, ja ajavat ensisijaisesti omia oikeuksiaan. Lastensuojeluilmoituksia tehdään paljon, ja toisinaan niihin sisältyy vakavia syytöksiä toista vanhempaa kohtaan (pahoinpitely, seksuaalinen väkivalta). Vanhemmat käyttävät lastensuojelua ja muita viranomaisia viestien välittäjinä, eivätkä kykene keskinäiseen vuorovaikutukseen. Lapsen asemasta on hankala puhua, eikä lapsen tarpeita ja tunteita tunnisteta tai huomioida. Työntekijät näkevät, että joskus käy niin, että lastensuojelun asiakkuus pitkittää riitatilannetta sen sijaan että hyödyttäisi asiakasta.

Työntekijöiden ratkaisuehdotukset

Kaupunkitaso ja/tai sosiaali- ja terveystyö

- Huolto- ja tapaamisriitojen ratkaisuun pitäisi olla oma toimipisteensä
  - Esim. käräjäoikeuden tai perheoikeudellisten asioiden yhteydessä
  - Riitatilanteissa pakollinen sovittelu
- Eroperheille pitäisi tarjota enemmän tukea
  - Lapsen huomioiminen keskiössä
  - Asumisvaihtoehtojen tarjoaminen
  - Yhteistyökäytäntöjen selkiyttäminen eri toimijoiden välillä

Sosiaali- ja terveystyö

- Huolto- ja tapaamisriitoihin liittyviä ongelmia pitäisi tarvittaessa käsitellä myös lastensuojelussa.
  - Vaikka ei ole varsinaista toimivaltaa ja päätöksenteko-oikeutta, on paljon asiakasta hyödyttävää ammattitaitoa, asiantuntemusta ja työmenetelmiä.

Tilasto- ja tutkimusfaktaa

- Vanhempien ero koskettaa vuosittain varsin monia helsinkiläislapsia ja nuoria. Vuorotellen vanhempien luona asuminen on suhteellisen uusi mutta kasvava ilmiö. Arviolta noin joka kymmenes eronneiden perheiden lapsista asuu vuorotellen molempien vanhempiensa luona. Pojat ovat hieman tyttöjä useammin vuoroasujia. Helsingin eri alueilla sijaitsevien peruskoulujen oppilaista vajaa 15 prosenttia ilmoitti vuoden 2013 kouluterveyskyselyssä asuvansa vuorotellen äidin ja isän kanssa. Vuoroasuminen oli keskimääräistä yleisempää eteläisessä, keskisessä ja pohjoisessa suurpiirissä, vähäisintä itäisissä kaupunginosissa. Vanhempien erotilanteissa hyvät suhteet molempiin vanhempiin edistävät nuorten tunnetaitoja ja kehitystä.³³
- Vuonna 2014 lastensuojelun vireillepanoista 152 johtui huolto- ja tapaamisriidoista. Huolto- ja tapaamisriidoista johtuen tehtiin 202 lastensuojeluilmoitusta 150 lapsesta.³⁴

³³ www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/indikaattorit/tunteet-ja-vuorovaikutus/lasten-vuoroasuminen-seka-Kahden-kodin-lapset--kummankin-kaa. Tietokeskus työpapereita 4/2014.

³⁴ Helsingin sosiaali- ja terveystyö